

Günahların En Münafığı: Gıybet

Soru: Muhterem Efendim! Gıybetin topluma musallat olmuş sinsi bir kurt ve insanlar arası ilişkileri bozan çirkin bir günah olduğu herkesçe iyi bilinen bir husus. Buna rağmen toplumda hâlâ var olması nasıl izah edilebilir?

Cevap: Gıybet büyük günahlardan biridir.³¹³ Öyle ki Resûl-i Ekrem Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde gıybet hakkında şöyle buyurur: *إِيَّاكُمْ وَالْغَيْبَةَ فَإِنَّ الْغَيْبَةَ أَشَدُّ مِنْ الرِّئَا، فَإِنَّ الرَّجُلَ قَدْ يَزْنِي وَيَتُوبُ فَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَإِنَّ صَاحِبَ الْغَيْبَةِ لَا يُغْفَرُ لَهُ حَتَّىٰ يَغْفَرَ لَهُ صَاحِبُهُ* “Gıybetten sakının! Çünkü gıybet zinadan daha şiddetlidir. Kişi zina eder, sonra tevbe ederse, Allah onun tevbesini kabul buyurur. Ancak gıybet eden, gıybet edilen affetmedikçe, mağfiret olunmaz.”³¹⁴ Meseleye Üstad Hazretleri’nin yaklaşımı içinde bakılacak olursa, gıybetin öyle nevi vardır ki, o, zinadan daha büyüktür.³¹⁵ Meselâ bir zümre-i sâlihînin veya belli bir cemaati temsil eden bir şahsın ya da helâllik alma imkânı kalmadığından dolayı vefat etmiş kimselerin gıybetini yapmak bu nevi gıybeteye girebilir.

³¹³ Bkz.: Ebû Dâvûd, *edeb* 35; el-Bezzâr, *el-Müsned* 4/93; Abdurrezzak, *el-Musannef* 11/176.

³¹⁴ et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat* 6/348; el-Beyhakî, *Şuabü’l-îmân* 5/306.

³¹⁵ Bkz.: Bediüzzaman, *Sözler* s.371 (Yirmi Dördüncü Söz, Üçüncü Dal).

Külliyyet Kesbeden Bir Cürüm

Bazı ulema elfâz-ı küfürle alâkalı olarak diyorlar ki, Resûl-i Ekrem Efendimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) zemmeden veya O'nun hakkında olumsuz şeyler konuşan bir insan tevbe etse bile tevbesi kabul edilmez.³¹⁶ Niçin? Çünkü Peygamber Efendimiz (aleyhissalâtü vesselâm) irtihal-i dar-ı bekâ buyurup ruhunun ufkuna yürüdüğünden O'nun gıybetini yapan bir insan için Hazreti Ruh-u Seyyidi'l-Enâm'ı (sallallâhu aleyhi ve sellem) bulup: "Hakkını bana helâl et." deme imkânı ortadan kalkmıştır.

Aynı şekilde Hazreti Ebû Bekir, Hazreti Ömer, Hazreti Osman, Hazreti Âişe (radiyallahu anhüm) gibi nice sahabe-i kiram efendilerimizi hilâfet meselelerinden dolayı –hâşâ– merdut sayacak ölçüde o müstesna kametler hakkında ileri geri konuşanların hâlleri ağlanacak durumdadır. Çünkü bu azim günahı irtikâp edenler, büyük bir zümre-i salihînin gıybetini yapıyor ve onlar hakkında suizanda bulunuyorlar. Artık gıybetini yaptıkları o zatlara gidip: "Hakkınızda nâsezâ, nâbecâ sözler söylediğimiz için hakkınızı helâl edin!" deme imkânı da olmadığından dolayı, bu büyük cürmü işleyenlerin suiakıbetlerinden korkulur. Bilemeyiz, belki Cenâb-ı Hakk'ın ekstradan bir lütfu olabilir. Fakat biraz önce zikrettiğimiz hadis-i şerif ve benzer nassları göz önünde bulundurduğumuzda –Allahu âlem– onların affa mazhar olma ihtimalinin uzak olduğu görülür.

Aynı şekilde gıybet, iftira, bühtan, töhmet ve benzeri günahlar, ferdî olmaktan çıkıp bir cemaat hakkında işlenirse, söz konusu cemaatin tek tek bütün fertlerinden helâllik alınmadıkça bu günahlar affedilmezler. Meselâ Kadirîler veya Şâzilîler hakkında onların bütününü itham edecek şekilde aleyhte konuşan bir insan koskocaman bir cemaat hakkında öyle korkunç bir gıybet etmiş olur ki, o şahsın affedilebilmesi için Abdülkadir Geylânî'den veya Ebû Hasan Şâzilî'den günümüze kadar gelmiş geçmiş binlerce belki milyonlarca insanın bütününden helâllik istenmesi gerekir. Biraz daha açacak olursak, bir cemaatin

³¹⁶ İbn Kudâme, *el-Kâfi* 4/159; İbn Âbidîn, *Hâşiye* 4/232.

bütünü hakkında söz söyleyen insan şayet gidip teker teker o fertlerin hepsini bularak onlar hakkında her ne dediyse onu şerh edip, “Ben, senin de içinde bulunduğun cemaat hakkında şöyle dedim. Senin de bu işin içinde hakkın var. Hakkını bana helâl et!” diyemezse –hafızanallah– kurtulamaz. Nasıl ki dua külliyet kesbettiğinde kabul ediliyor. Aynen öyle de gıybet de külliyet kesbederek küllî bir gıybet olduğunda, hak sahiplerinin tamamından helâllik istenmeyince insanın o işin içinden sıyrılması mümkün değildir. Rabbim muhafaza buyursun, onca insanın vebalini alır, gıybet eden o şahsın sırtına yüklerler. Bu da, denilebilir ki, küfre denk bir günahdır.

Ayrıca bilinmesi gerekir ki, bir topluluk veya cemaati temsil eden şahısların gıybetinin yapılması da bütün bir cemaatin gıybetinin yapılması gibidir. Meselâ birisi kalkıp, benim gibi basit ve sıradan bir insan için, “Bu adam şöyledir, böyledir.” deyip aleyhte konuşsa bu ifade ferdî bir gıybet olur. Ancak öyle zatlar vardır ki, onlar külliyet kesbetmişlerdir. Evet, onlar âdeta bir kutup gibi bütün bir cemaati temsil ederler. O zatların haysiyet ve şerefleri temsil ettikleri cemaatin haysiyet ve şerefiyle bütünleşmiştir. Siz onların adını andığınız zaman o çizgide düşünen insanların hepsi birden hatıra gelir. İşte bu gibi zatlar aleyhinde söz söylendiğinde bütün bir cemaatin gıybeti yapılmış olur. Meselâ birisi kalkıp böyle bir insan hakkında, “onun akli ermiyor” dese, bu mülâhazaya binaen –neûzü billâh– zinadan daha şedit bir günah işlemiş olur.³¹⁷

Gıybet veya Leş Kargalığı

Gıybetten uzak kalabilmek için evvelâ gıybetin dindeki yerini çok iyi belirlemek lazımdır. Kur’ân-ı Kerim bu konuda: **أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا** “Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini yemekten hoşlanır mı?”³¹⁸ buyurarak, lisan-ı nezîhisine rağmen bu meseleyi ölü kardeşinin etini yemeye benzeterek,

³¹⁷ Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-eusat* 6/348; el-Beyhakî, *Şuabü’l-îmân* 5/306.

³¹⁸ Hucurât sûresi, 49/12.

“leş yemeyin” diyor. Bunun bir diğer mânâsı, “leş kargalığı yapmayın” demektir. Üstad’ın enfes tespitleri içinde meseleye yaklaşacak olursak şöyle diyebiliriz: “Sizin vicdanınıza ne olmuş ki, insanken böyle leş kargalığı yapıyorsunuz! Hayat-ı içtimaiyeden nasibini alan heyet-i içtimaiyenize ve umumî ruhunuza ne olmuş ki kendi heyetinizi yaralıyorsunuz!”³¹⁹

Kur’ân, gıybet etmeyi ölü eti yemeye benzettiği gibi, rüya tabircileri de rüyasında et yediğini gören bir insanın bu hâlini, gıybet olarak tevil ederler. Yani her ne eti olursa olsun rüyasında ağzına et alıp geveleyen bir insanın, birisini çekiştirmiş, onun etini çiğnemiş olduğu şeklinde tabir ederler. Demek ki, gıybet etme meselesi misal âleminden onun rüyasına bu şekliyle intikal etmektedir. Buradan hareketle şöyle diyebiliriz: Dünya hayatında gıybet eden kimse, ihtimal, berzahta ve kabir âleminde vahşi bir hayvan gibi temessül edecektir. Çünkü ancak vahşi hayvanlar ısırıp leşleri dişlerler.

Gıybet, bazen bir adamı ısırma şeklinde olurken bazen de kudurmuş kurtlar gibi, koskocaman bir cemaate saldırmak suretiyle olur. Bilmiyorum bir sürünün içine dalan kurtları hiç gördünüz mü? Onlar sürüye daldıklarında bir tanesiyle karınlarını doyurmak yerine, birinin kuyruğunu koparır, öbürünün ayağını ısırır, bir diğerinin de gırtlakını delerler ve böylece bu meret hayvanlar o sürüden elli tanesini yaralarlar. Aynen bunun gibi, bazı kendini bilmez densiz gıybetçiler ağızlarını her açtıklarında öyle ulu orta konuşurlar ki, dilleriyle sayısız insanı yaralar ve neticede esasen kendi hayat-ı mâneviyelerini mahveder ve kendi ahiret yıldızlarını karartmış olurlar.

Hazreti Pîr’in has talebelerini tanıdığım da onlardan çok şey öğrendim. Meselâ onlarda çok ciddî bir istibra hassasiyeti gördüm. Aynı şekilde elbise temizliği hususunda da çok hassas olduklarını müşâhede ettim. Az yiyip, az içip, az uyuyup hayrete varmayı da onlarda gördüm. Kısaca Hacı Bayram ve Süleymaniye gibi kaldığım güzel mekânlarda Müslümanca bir

³¹⁹ Bkz.: Bediüzzaman, *Mektubat* s.312-313 (Yirmi İkinci Mektup, Hâtıme).

hayata şahit oldum. Onları tanıyınca kendi kendime şöyle demiştim: “Hayata yeniden uyanıyor, ruhta yeniden bir diriliş yaşıyorum.” Onlar, çevrelerindeki insanlara bu güzel hasletleri kazandırmışlardı. Ben kendi kabiliyetime göre o güzel hasletlerden bazılarını alabildim. Fakat kim bilir, Allah’ın inayet ve keremiyle, bu kıymetli zatlardan çok daha derince istifade eden ve onlar vesilesiyle daha derince bir dirilişe mazhar olan niceleri vardır.

İşte o zatlarda dikkatimi çeken önemli bir husus da, gıybetten sakınma mevzuunda gösterdikleri âzami hassasiyetti. Meselâ siz Tahir Ağabey’in yanında: “Filânca konuşurken boynunu eğerek konuşuyordu” veya “konuşurken durgun durgun bakıyordu” gibi gıyabında konuştuğunuz o şahsın duyduğunda rahatsız olabileceği bir laf etseydiniz, hemen “Niye gıybet ediyorsun? Senin dilini kökünden kesmek lâzım.” cevabını alırdınız. Bu zatlar çevrelerini gıybetten sakındırdıkları gibi elbette kendileri de gıybetten hep uzak dururlardı. Meselâ ben ne Tahir Ağabey’den, ne Hulûsi Efendi’den, ne Mustafa Gül, ne de Sungur Ağabeylerden gıybetin çok küçüğünü dahi duymamışım. Size tanıdığım insanların hâlini arz ediyorum. Ancak maalesef şu anki hâlimiz itibarıyla bizim için aynı şeyleri söyleyemeyeceğim.

Kuzu Postuna Bürünmüş Hinzır Kurt

Günümüzde ilim, iman ve irfan hareketleri içinde, belli ölçüde iman-ı tahkike ulaşılmış ve Allah’ın izniyle iman ve imanın hayata hayat kılınması hususunda bir mesafe alınmıştır. Meselâ belli ölçüde zinadan uzaklaşmıştır. Belli ölçüde diyorum çünkü göz, kulak gibi organlarla bu çirkin gınahtan ne kadar uzak kalındı bilemiyorum. Bu sebeple meseleyi kestirip atamıyorum. Ancak umumî mânâda böyle azim bir gınahtan uzak kalındığı söylenebilir. Aynı şekilde bu insanlar, aç kalsalar da kimsenin malına el uzatmayacak ölçüde haram lokmadan uzak kalmışlardır. Başkasının can emniyetini ihlâl gibi fiillerden ise fersah fersah uzaktırlar. Evet, çok defa deme damara dokunduracak ölçüde hâdiselere maruz kalmalarına rağmen tek bir insanın kılına dahi dokunmamışlardır. İbadetlerini yerine getirdikleri, belli

bir seviyede temkinle kulluklarını eda ettikleri de söylenebilir. Ama gel gör ki, gıybet için aynı şeyleri söyleyemeyeceğim. Zira bir mevzu açıldığında bakıyorsunuz sanki hakkımızmış gibi hemen birini çekiştirmeye başlıyoruz. Meselâ, bir arkadaş birisi hakkında konuşurken, “bırak onu” diyebiliyor. Hâlbuki sen kardeşin için “bırak onu” dediğinde ahirette senin için de en kritik bir durumda “bırak onu” derler. Evet, burada dilini kirleten bir insana, ahirette pis ve kirli insan muamelesi yaparlar. Sen burada birisi hakkında “at onu” derssen seni de ötede atarlar. Veya sen burada birisi hakkında “kötü adam” derssen, orada senin hakkında aynı şeyi söyler ve kötü adam diye daimî bir hükme varırlar.

Size daha önce bahsetmiştim. Anneannem, ölmüş gibi bir hâl yaşıyor. Öyle ki, öldüğüne hükmedip kendisini uzatıyor, gözlerini dahi kapatıyorlar. O hâl ne kadar sürmüş bilemiyorum fakat bir müddet sonra âdeta yeniden diriliyor ve sonra senelerce yaşıyor. Kendisi çok nezih ve mübarek bir kadındı. Diyor ki: “Öbür âlemde gibiydim. İki melek geldi ve benim için ‘Bu dilini kirli kullanıyor, bunun dilinin derisini yüzmek lâzım.’ dediler ve dilimin derisini yüzdüler.” Demek ki mesele çok hassas ve cezası da çok ağır.

Evet, şimdilerde önünü alamadığımız ve masum bir kılf içinde mevcudiyetini devam ettiren sinsî bir günah varsa o da gıybettir. O hınzır kurt, âdeta kuzu postuna bürünmüş bir vaziyette bizi kemirmeye devam ediyor. Dolayısıyla gıybet günümüzde zinadan daha tehlikeli bir hâl almıştır. Çünkü inanan gönüller arasında büyük günah diye zinadan uzak duruluyor –ve elbette uzak durulması gerekir; evet, inanan insanlar içinde, toplumun temelini dinamitleyen böyle çirkin bir fiilden uzak duruluyor, çünkü onun ne denli büyük bir günah olduğu ve onu irtikâp edenin nasıl bir zemme müstahak hâle geldiği/geleceği biliniyor– fakat ne yazık ki, âdeta herkes alıştığı, normal gördüğü ve bir yönüyle şöyle böyle herkes ondan nasibini aldığından dolayı gıybet denilen o gâvur günaha karşı aynı tavır alınmıyor ve sanki basit bir günahmış gibi muamele görüyor. Öyle ki, insanlar hiç yüzleri kızarmadan ve utanmadan bu şeytanî günahı

irtikâp edebiliyorlar. Bundan dolayı denilebilir ki gıybet günümüzde günahların en münafığı hâline gelmiştir ve bu nifak yanıyla bizim aramızda hayatini devam ettirmektedir.

Kur'ân-ı Kerim, kaş göz işaretiyle başkalarını levmeden insanlar hakkında şöyle buyuruyor: *وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ* “Ağzını gözünü eğerek şunu bunu kınayan insanların canı Cehennem’e!”³²⁰ Fakat nasılsa, Kur'ân-ı Kerim'in yürekleri hoplatacak bu ikazlarına rağmen, bu meret günah, bizim aramızda masumiyet kesbetmiş ve çok rahat meclislerimizde iltifat görmekte. Aynı şekilde bir arkadaşımızın gıyabında da çok rahat konuşabiliyoruz. Meselâ, “Bu arkadaş çalışmanın hakkını vermiyor.”, “Bu arkadaş tembel.”, “Bu arkadaş bu meseleyi anlamıyor.”, “Bu arkadaşın hakâik-i imaniyeye dair eserlerden nasibi yok.” ve benzeri ifadelerle çok rahat, birini gıyabında çekiştirebiliyoruz. İmana dair eserleri okumak çok güzel bir meziyettir. Bundan dolayı, “Bu arkadaşlar Risaleler’i doğru dürüst okumuyorlar.” diyerek tahassürünüzü ifade etmiş olabilirsiniz. Fakat bu öyle bir gıybet ve öyle bir reziledir ki, imana dair eserleri okumanın insana kazandırdığı meziyeti elli defa alır götürür.

Evet, öyle anlaşılıyor ki, masum görünen yanları itibarıyla bu kâfir günah mevcudiyetini hâlâ içimizde devam ettirmektedir. En temiz gibi görünen insanlar bile ağızlarını açtıkları zaman bakıyorsunuz hemen gıybet giriveriyorlar. Maalesef, gıybet günümüzde serbest dolaşıma sahip olmuş, âdeta her kapıdan vize almış gibi her yere girebiliyor. İnsanlar ondan tiksinti duymuyor, ürpermiyorlar. Gıybet yaparken “ayıp bir şey yaptım” hâlet-i ruhiyesine girmiyorlar. Herkes bu günaha iştirak ediyor ve bu yönüyle o, diğer günahlardan daha mel’un ve zinadan daha eşed hâle geliyor.

Gıybet Karşı Cesaret-i Diniye

Hazreti Âişe Validemiz, gıyabında bir kadının boynunun kısa olduğunu söyleyince Hazreti Ruh-u Seyyidi'l-Enâm

³²⁰ Hümeze sûresi, 104/1.

(aleyhissalâtü vesselâm): “Onun gıybetini yaptın!”³²¹ buyuruyor. Bu ve benzer nasslardan anlıyoruz ki, bir insan bir başkasının gıyabında, meselâ “başörtüsünü biraz sıkıca bağlamış” veya “yakası azıcık açık” ve benzeri laflar etse gıybet etmiş oluyor. Zira İnsanlığın İftihar Tablosu (aleyhi elfü elfi salâtin ve selâm) gıybetin tarifini yaparken şöyle buyuruyor: ذَكَرَكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ: “Kardeşin duyduğu veya yüzüne söylendiği zaman şöyle böyle kendisini rahatsız edebilecek her söz gıybettir.”³²²

Bu ölçülere göre kendi aramızda gıybet ifade eden bir söz konuşulduğunda sahabilerin bazılarının yaptığı gibi, “Bu mecliste oturulmaz artık. Zira burada günah işlendi, Allah’a isyan edildi!” deyip, o meclisi boykot edip terk etmeliyiz. Evet, gıybeti yapan kim olursa olsun, orada oturanlara düşen hemen kalkıp o meclisi terk etmektir. Bunun tek istisnası vardır: Eğer cemaat içinde gıybeteye karşı nasıl tavır alınacağına dair usûl, âdap ve erkân bilmeyenler varsa, bu müptedilere meseleyi anlatma adına o meclis terk edilmeyebilir. İşte gıybeteye karşı herkes hep beraber böyle bir tavır sergileyebilirse zannediyorum ancak o zaman meselenin önü alınabilir.

Bir kez daha ifade edeyim ki, böyle bir neticeye ulaşabilmek için öncelikle hepimizin vicdanında gıybetin ne denli korkunç ve çirkin bir günah olduğunun kabul edilmesi gerekir. Evet, gıybeti tiksinti duyulacak, çirkin bir günah olarak kabul edeceğimiz âna kadar, o, bizden aldığı masumiyet vizesiyle aramızda her zaman dolaşma imkânı bulacak ve bizim tarafımızdan iltifat görecektir.

Gıybetin kabirde bir lâşe şeklinde hemen başımızın ucunda, kabir ufkumuzu kirletmemesini ve onun pis rayihası ve çirkin görüntüsüyle bize bir azap vesilesi³²³ olmamasını istiyorsak ona karşı şimdiden hep beraber ciddî bir tavır almamız gerekiyor.

Bu sebeple çevremdeki insanlara diyorum ki, ağzımı açtığım da yarım kelimelik bir gıybeteye şahit olursanız hemen buna

³²¹ Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 6/136, 206; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 5/303.

³²² Müslim, *birr* 70; Tirmizî, *birr* 23; Ebû Dâvûd, *edeb* 35.

³²³ Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 89; Müslim, *tahâret* 111.

karşı tavır alın ve sözü değiştirip sohbet-i cânana getirmeye çalışın. Ne olur, bu konuda geri durmayın ve o çirkin fiilin önünü almak için cesaret-i medeniyenizi, daha doğrusu cesaret-i diniyenizi ortaya koyun!